

Література

1. Городніченко Ю. Війна на виснаження: що треба робити з економікою уже зараз, щоб не програти. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/19/685953/>
2. Курпась О. Економіка війни та повоєнний економічний розвиток України: проблеми, пріоритети, завдання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?news=ekonomika-vijny-ta-povojennyj-ekonomichnyj-rozvytok-ukrajiny-problemy-priorytety-zavdannya>
3. Орлова В. Запасов пшеницы на Земле осталось всего на 10 недель – эксперт при ООН. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.unian.net/economics/agro/zapasov-pshenicy-na-zemle-ostalos-vsego-na-10-nedel-onn-novosti-11841594.html?utm_source=telegram&utm_medium=social&utm_campaign=unian_channel
4. Гаценко А. План економічного оновлення України: що має змінити нашу країну до невпізнання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/enews/plan-ekonomicheskogo-obnovleniya-ukrainy-chto-dolzno-izmenit-stranu-do-neuznavaemosti-1618745.html>
5. Лібанова Е.М., Горбулін В.П., Пирожков С.І. та ін. Політика інтеграції українського суспільства в контексті викликів та загроз подій на Донбасі: нац. доп. ; [за ред. Е.М. Лібанової]. – К. : НАН України, 2015. – 363 с.
6. Сорока М. По фронту науки – революційно: неповторний стиль Бориса Патона [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.ukrinform.ua/rubric\\$society/2352593\\$po\\$frontu\\$nauki\\$revolucijno\\$nepovtornij\\$stil\\$borisa\\$patona.html](https://www.ukrinform.ua/rubric$society/2352593$po$frontu$nauki$revolucijno$nepovtornij$stil$borisa$patona.html)

УДК: 330.341

Анатолій Дробязко

*к.е.н., провідний науковий співробітник,
ДННУ “Академія фінансового управління”,
adrobyazko@ukr.net*

МОНІТОРИНГ ДИНАМІКИ РЕСУРСНОЇ БАЗИ І КРЕДИТНИХ ПОРТФЕЛІВ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В УМОВАХ ЗМІНИ ПАРАДИГМИ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКА НБУ У ПОВОЄННОМУ ПЕРІОДІ

MONITORING THE DYNAMICS OF RESOURCE BASE AND CREDIT PORTFOLIOS OF STATE BANKS IN THE CONDITIONS OF CHANGING THE PARADIGM OF MONETARY POLICY OF THE NBU IN THE POST-WAR PERIOD

Анотація. Ця доповідь є аналітичною роботою по поточній оцінці стану фінансової системи України в період гарячої фази війни і надає інформацію про процеси, що відбуваються у банківській системі України і у секторі державних банках зокрема.

Abstract. This report is an analytical work on the current assessment of the financial system of Ukraine during the hot phase of the war and provides information on the processes taking place in the banking system of Ukraine and in the sector of state-owned banks in particular.

Період 2019 -2021 ознаменований широкомасштабною пандемією COVID-19, яка, у свою чергу, прискорила світову економічну кризу[1]. У 2022 році розпочалася широкомасштабна російська військова агресія проти України. Якщо найефективнішим механізмом зупинення швидкого поширення коронавірусу було обмеження прямих контактів між людьми, що було досягнуто за рахунок зупинки низки секторів економіки. Економічний карантин призвів до економічної кризи глобального масштабу, трансформувалася в «економічну пандемію» [2]. Військова агресія Росії у 2022 році значно поглибила ці процеси не тільки безпосередніми військовими діями на території країни, зупинкою постачання енергоносіїв традиційними шляхами, і, блокуванням логістичних шляхів на чорноморському узбережжі постачання продовольства на світові ринки.

Багато вчених констатують протилежні макроекономічні тенденції, світ має справу з поєднанням зростання попиту та падіння пропозиції, при якому останнє відіграє домінуючу роль. Деяке зростання попиту було викликано прямими державними готівками трансферти соціально нужденним громадянам та підтримкою корпоративного бізнесу, які постраждали від пандемії COVID-19. Тим не менше, за позицією ряду світових вчених, падіння пропозиції зіграло на набагато більшу роль у збільшенні інфляції. Цьому є причина падіння глобальних ланцюгів поставок товарів, викликані блокуванням функціонування окремих секторів економіки заради обмеження можливості поширення вірусу. До цього добавилися війна в Україні та блокування Росією портів чорноморського регіону. До середини 2021 року існувало помилкове уявлення про короткострокові вузькі місця зменшення пропозиції [3], але вже восени 2021 року стало очевидно, що ми маємо справу з фактичним колапсом світової виробничої системи. В економічній літературі з'явився новий термін, який підкреслює значущість явища зростання інфляції, на яку впливає «ланцюжок поставок». Викликані пандемією порушення глобальних ланцюгів поставок [4] суттєво вплинули на погіршення ситуації у світовій економіці. Очевидно, що деглобалізація в результаті глобального карантину різних секторів економіки спричинена розірванням, або сповільненням руху, в ланцюгах поставок товарів і комплектуючих і продовольства[5].

В період пандемії 2019 -2021 року центральні банки провідних країн пішли на стимулювання власної економіки монетарними інструментами, а уряди ввели фіскальні стимули, що збільшило грошову пропозицію на їхніх ринках. Також світовий інфляційний стрибок пов'язують із сплеском цін на енергоносії, який відбувся у другій половині 2021 року і розпочався разом із виходом економік з кризового періоду. Крім того, інфляційний тиск спричинила поведінка Росії на європейському енергетичному ринку. В цей тренд вкладається блокування Росією торгівлі у чорноморському регіоні. Одним із головних важелів інфляційного тиску в Україні є зростання цін на товари критичного імпорту, на який монетарна влада впливати не має можливості.

У довоєнний період згідно із «Основними засадами грошово-кредитної політики на 2022 рік і середньострокову перспективу» Національний банк України проводив помірну жорстко-консервативну політику таргетування інфляції впливаючи на ціну грошей на внутрішньому ринку збільшенням облікової ставки з 6% до 9% і до 10% у лютому 2022 року. Це рішення було спрямоване на нівелювання впливу додаткових про інфляційних ризиків, з метою поліпшення інфляційних очікувань і забезпечення стійкого зниження інфляції до цілі 5% +/-1% у середньостроковій перспективі. На стримування інфляційних процесів в Україні у 2021 році впливало укріплення обмінного курсу національної валюти за рахунок збільшення сільськогосподарського експорту, що забезпечило поліпшення стану поточного рахунку операцій. З початком війни макроекономічна політика змінилася.

У довоєнний період на валютному ринку НБУ проводив політику «гнучкого валютного курсу», впливаючи на ринкову пропозицію валютними інтервенціями з резервів. Вважалося, що рівень облікової ставки НБУ формує рівень попиту на гроші. Війна зруйнувала цей механізм. Тому, перехід НБУ у стані невизначеності у лютому 2022 року на фіксований курс був виправданий. Можна сперечатися такий чи не такий є рівень фіксованого курсу, але нинішньому складу правління на початку війни вдалося уникнути каскаду тих помилок, які були допущені правлінням у 2014-2015 році. У 2022 року регулятору поки що вдалося уникнути помилок, які були зроблені у 2014 році, наприклад, заборона видавати валюту (тільки гривня за офіційним курсом) фізичним особам з переказів по міжнародним платіжним системам із за кордону.

Табл. 1.

Динаміка притоку/відтоку (-) коштів у депозитному і кредитному портфелях банків за участю держави в капіталі у період січень – квітень 2022 р.

	Кошти фізосіб			Кошти юросіб			Кредити фізосіб			Кредити юросіб		
Банк	млн. грн	млн. дол. США	млн. євро	млн. грн	млн. дол. США	млн. євро	млн. грн	млн. дол. США	млн. євро	млн. грн	млн. дол. США	млн. євро
Укресімбанк	470	-19	-3	-1 771	-146	-194	3	0	0	8 773	42	17
Ощадбанк	7 719	-162	-17	10 583	-43	-37	122	-1	0	5 284	-1	-4
ПриватБанк	32 623	-120	-21	230	34	27	5 176	-3	0	5 529	5	1
УКРГАЗБАНК	-88	-76	-16	9 030	-290	-211	54	-3	0	7 450	5	-132
Усього 71 банк	58 970	-774	-85	-42 935	-218	-304	2 790	-34	0	26 470	-765	-269

Джерело: офіційний сайт НБУ

Як що у 2014 році фізичні особи за перші чотири місяці агресії забрали 38 млрд. гривневих коштів із банківських установ, то у 2022 році відбулося збільшення на 75 млрд. грн. залишків коштів. Це пов'язано як із збільшенням довіри до банківської системи в цілому, так і з можливістю користуватися українськими банківськими картами як в інших регіонах країни так і за кордоном, куди виїхало до 6 млн. осіб, в основному жінки і діти. Що стосується валютних коштів фізичних осіб, то за перші чотири місяці з початку агресії у 2014 році зменшення відбулося на більше, ніж \$ 5,3 млрд., то у 2022 тільки на \$ 1,0 млрд. На долю

державних банків припадають основні обсяги збільшення залишків коштів фізичних осіб (42,3%). Кредитний портфель банків фізичним особам з січня-квітня 2022 року виріс на 2,8 млрд. грн., той час як державні банки надали 5,3 млрд. грн. Таким чином, саме банки за участю держави у капіталі надали найбільшу підтримку населенню в період ескалації військової агресії.

У період фінансових потрясінь – юридичні особи є найбільш незахищеними. Тому реакція бізнесу мала іншу динаміку. У січні і лютому 2022 року корпоративні клієнти банків зменшили свої залишки у гривні на 76,4 млрд. грн., а в лютому – березні 2022 р. на \$ 1,4 млрд. Але у квітні 2022 р. бізнес почав повертати обігові кошти у банківську систему. І як що за січень-квітень 2022 юридичні особи вибрали 42,9 млрд. грн. гривневих ресурсів, то в секторі державних банків відбулося зростання залишків на рахунках юридичних осіб на 18,1 млрд. грн. Цьому сприяли урядові програми стимулювання кредитування. Хоча слід зазначити, що валютні кредити бізнес повертає банкам. Наведена статистика вказує на хибність в стратегії Мінфіну щодо зменшення долі державних банків на ринку до 25%. Саме державні банки в період війни підставили своє плече під урядові програми. [6]

Для того, щоб не погіршувати платіжний баланс на безготівковому ринку НБУ зафіксував курс і дозволив банкам мати різницю, між офіційним курсом (+/- 1%) в стосунках з корпоративними клієнтами. Така практика не відповідає рівню курсів що обертаються на готівковому ринку. Це стимулює експортерів притримувати валютну виручку до останнього, або шукати взаємозалікові схеми. В умовах дефіциту валюти на безготівковому ринку було б доцільно повернутися до практики відкритих біржових торгів, коли 50% валютної виручки експортер продає за офіційним курсом, а решту на відкритому ринку. Існує небезпека виникнення «сірих» схем валютного обігу, що не стимулює зростання офіційного сектору економіки.

Де факто на травень 2022 року склалася система множинного (дуального) валютного курсу, що характерна для країни, що має проблеми з платіжним балансом та намагається забезпечити дешевими грошима критичний імпорт. Довгострокове застосування практики множинного курсу є небезпечним явищем, оскільки це шлях до браку пропозиції валюти від експортерів, в наслідок обмежень користування їм своєю валютною виручкою, та збільшення схем зловживань на різниці курсів. Тим не менше, фіксація НБУ курсу на початку війни була виправдана, тому що збила ажіотаж паніки. Вибухове збільшення фінансового потоку на утримання біженців переважає фінансовий потік коштів від заробітчан. Це лягає додатковим тягарем на державні валютні резерви, які зараз поповнюються в основному за рахунок міжнародної фінансової допомоги. Тому регулятору ринку в тому числі і адміністративними заходами слід не допускати значного розриву між офіційним обмінним курсом і реальним ринковим, так, щоб не створити стимул для експортерів зменшити валютну пропозицію.

НБУ слід розуміти, що у 2022 році ми маємо справу не з інфляцією попиту, а в значній мірі з інфляцією витрат, проти якої у регулятора дуже обмежений набір інструментів. При спробі повернення до інструментів традиційного інфляційного таргетування, яке, як правило, рекомендують міжнародні інституції, можна втратити стимули для економічного зростання.

Література

1. WHO. 2020. "WHO Director-General's Opening Remarks at the Media Brieting onCOVID-19 – 11 March 2020." World Health Organization , March 11, 2020. <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-brieting-on-covid-19---11-march-2020>
2. Riley, Charles. 2020. "Coronavirus is Fast Becoming an 'Economic Pandemic.'"CNN Business, February 25, 2020. <https://edition.cnn.com/2020/02/24/business/coronavirus-global-economy/index.html>
3. Stiglitz, Joseph E. 2021. "The Inflation Red Herring." Project Syndicate, June 7. <https://www8.gsb.columbia.edu/articles/chazen-global-insights/getting-finance-climate-improvement>
4. Pride, Jason D., Michael T. Reynolds, and Ilona V. Vovk. 2022. "Supply-Chaininflation." Glenmede, January 10. <https://www.glenmede.com/wpcontent/uploads/2022/01/Investment-Strategy-Notes-01-10-22.pdf>>
5. Marin, Dalia. 2021. "Will Deglobalization Fuel Inflation?" Project Syndicate, November 2. <https://www.project-syndicate.org/columnist/dalia-marin>
6. Дробязко А. О., Любіч О.О. Аналіз тенденцій банківського фінансування економіки України у 2021 році / А. О. Дробязко, Любіч О.О. // Фінанси України. - 2021. - № 9 С 36-52. - <https://doi.org/10.33763/finukr2021.09.036>.

УДК: 620.97, 620.91

Ігор Дубинський

*к.т.н., с.н.с., провідний інженер,
відділу проєктно-інноваційної діяльності,
Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України,*

Віра Філатова

*к.ф.-м.н., завідувач відділу проєктно-інноваційної діяльності,
Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України,*

Антон Філатов

*к.т.н., директор,
ТОВ «Вакуум Гравіті Енерджі»,
4092578@gmail.com*

РОЗВИТОК ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ, ЯК ЗАПОРУКА ЕНЕРГЕТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

DEVELOPMENT OF RENEWABLE ENERGY SOURCES AS A GUARANTEE OF STATE ENERGY SECURITY

Анотація. Розроблено нову технологію генерації відновлюваної енергії, яка в якості зовнішнього джерела використовує потенційну енергію атмосфери в гравітаційному полі Землі. Генератори на основі запропонованої технології можуть буди встановлені в підземних паркінгах і в надзвичайних ситуаціях забезпечувати автономну роботу бомбосховищ.